

Ager Tarraconensis

Marta Prevosti i Josep Guitart i Duran
(directors científics / Scientific Directors)

Volum 2

Ager Tarraconensis 2

El poblament The population

Marta Prevosti i Josep Guitart i Duran
(directors científics / Scientific Directors)

Two chapters in English

DOCUMENTA 16

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA
Tarragona, 2011

6.2. Excavacions al jaciment romà de les Bassasses (Cambrils)

Ramon Jàrraga

6.2.1. Antecedents

Les prospeccions geofísiques efectuades l'any 2007 dins el PAT¹ varen permetre constatar l'existència de dos elements importants que aparentment corresponien a estructures arquitectòniques conservades en el subsòl. Una d'elles semblava identificar-se amb un forn, mentre que l'altra correspon a una estructura arquitectònica de planta rectangular, que semblava presentar una sèrie de distribucions internes. Tenint en compte que aquesta darrera abasta una extensió d'uns 40 x 15 m de llargària, es va plantejar efectuar un sondeig per tal de documentar-la arqueològicament i valorar la possibilitat o no, en un futur, d'excavar totalment aquesta estructura.

Per tal de resoldre aquestes qüestions, s'hi va dur a terme una campanya d'excavacions entre els dies 12 de novembre i 5 de desembre de 2008. Estava previst realitzar-hi una segona campanya durant l'any 2009, que no s'ha pogut finalment dur a terme per raons logístiques i pressupostàries.

6.2.2. Metodologia

Es va marcar en el terreny un quadre de 15 x 15 m de superfície en el qual es va centrar la intervenció del 2008, amb la finalitat de localitzar part de l'estructura arquitectònica que semblaven desvelar les prospeccions geofísiques. Després d'una intervenció controlada amb màquina per tal de retirar l'estrat superficial, es va plantejar obrir una sèrie de sondejos manuals per localitzar les possibles estructures arquitectòniques i documentar l'estratigrafia del jaciment, ampliant el nombre de sondejos depenent d'aquesta estratigrafia.

Posteriorment a la feina de desbrossament i retirada de l'estrat agrícola superficial amb màquina, es va procedir a marcar les cales de sondeig manual. Tan bon punt aparegueren estructures arquitectòniques, es varen utilitzar com a guia per tal de delimitar l'espai dels diferents sondejos, cosa que afecta la seva numeració i denominació. Cal dir que en les tres setmanes d'excavació es va obrir una bona part d'aquest sector de 15 x 15 m, però aproximadament en resta entre la meitat i una tercera part per excavar.

6.2.3. Memòria dels treballs realitzats

6.2.3.1. Obertura del quadre general de treball

El 2008 es va dur a terme una primera intervenció en el terreny, que va consistir en la retirada de l'estrat superficial amb una màquina retroexcavadora en la superfície de 15 x 15 m, abans esmentada, amb un seguiment i control arqueològic. Aquest estrat superficial, amb una potència que oscil·la entre 40 i 80 cm segons les zones, correspon a la terra vegetal de conreu.

Per sota de l'estrat superficial, aparegué una sèrie de terres argiloses de coloració rogenca, en les quals s'aprecien diverses concentracions de materials en alguns punts. El resultat més important és que, efectivament, afloraren les estructures arquitectòniques que mostraven les prospeccions geofísiques. S'hi apreciaren dos murs paral·lels entre si, d'*opus caementicium*, que tenen una separació que ha resultat ser una mica menor que la que es deduïa de la prospecció geofísica, ja que apareixen dins el quadre de 15 x 15 m obert en tota la superfície, i la distància real que els separa és d'uns 8 m. Aquests dos murs semblen ser de caire perimetral, i estan disposats en sentit NE-SW.

Una vegada documentats els dos murs que podem considerar perimetrals (UE 1007 i 1022), es va procedir a fer-ne una neteja general. Es va constatar que aquests murs tenien una disposició lleugerament obliqua en relació amb el sondeig inicial obert amb la màquina, que s'havia basat en la prospecció geofísica. Per tant, cal admetre una petita desviació en aquest aspecte.

També es pot documentar que els dos esmentats murs perimetrals, d'*opus caementicium* (que anomenem 1007 i 1022), estaven fets amb obra d'encofrat (s'hi aprecien perfectament les seves diferents capes superposades uniformement), amb un gruix aproximadament de 70 cm. Tot i que aparegueren molt alterats (per les raons que s'indicanen tot seguit), aquests murs presentaven probablement un arrebossat de mitja canya; aquest arrebossat s'observa clarament en el mur 1007 (corresponent a la UE 1027), en la seva cara interior, que cobreix (i arquitectònicament s'hi associa) un paviment d'*opus signinum* de molt bona qualitat, que sembla abastar tot l'espai interior delimitat pels murs perimetrals. La mitja canya 1027 presenta algunes reparacions. Al mur perimetral 1022 s'aprecien també indicis d'haver-hi hagut una mitja canya, però han estat afectats per la rasa d'espoli UE 1024 i per les arrels d'un garrofer, que han alterat l'estratigrafia de la zona.

1. Vegeu el capítol precedent sobre les prospeccions geofísiques realitzades a l'*ager Tarraconensis*.

Aquests murs aparegueren completament dislocats (concretament, el del cantó nord estava arrencat i caigut vers l'interior de l'àrea edificada), la qual cosa, tenint en compte la dificultat que comporta enderrocar una estructura sòlida d'*opus caementicium* com aquesta, i considerant les informacions del pagès de la finca contigua (bon coneixedor de la zona), podem interpretar com a fruit d'un enderroc intencional dels murs, fet amb màquina pel pagès, cosa que podem calcular (a partir dels esmentats testimonis) que es degué produir cap als anys seixanta del segle xx, amb la finalitat de regularitzar el terreny per al conreu, ja que les parets sobresortien potser mig metre (segons càlculs de Josep Maria Puche, de l'ICAC, qui s'ha encarregat de la planimetria de les restes) i devien fer nosa per a les tasques de conreu. El mur 1007 apareix trencat a intervals regulars (d'uns 2 m), i la part superior enderrocada està caiguda en direcció est; la cara exterior de la paret apareix en sentit horitzontal, cosa que inicialment (abans de les tasques de neteja) ens havia confós, ja que vàrem creure que es tractava de la part superior del mur.

Es procedí després a fer una neteja dels murs 1007 i 1022 al llarg de tota l'àrea oberta amb la màquina, per tal d'identificar-los i deixar-los vistos. La terra que cobria les ruïnes dels murs l'hem anomenat 1020 en relació amb el mur 1007, i 1021 en relació amb el mur 1022. Han proporcionat molt poc material datable, però són de formació força recent, ja que són conseqüència de l'enderroc dels murs 1007 i 1022.

Es va poder documentar perfectament la rasa d'espoli, sobretot al mur del cantó nord-oest (UE 1007). Inicialment, aquesta rasa (UE 1008) havia estat identificada com a trinxera de fonamentació del mur, però en netejar i excavar els murs perimetrals es va poder comprovar de forma fefaent que es tractava de la rasa d'espoli, feta amb una màquina (probablement del tipus eruga), i per tant en dates força recents. Posteriorment, les arrels dels garrofers situats al costat han crescut al llarg de la rasa (que no deu haver-se format abans d'uns quaranta anys), malmetent encara més les restes de les parets. Aquesta rasa estava farcida (UE 1006) amb terres soltes de color negrós grisenc, idèntiques a les de l'estrat superficial, del qual formen, des del punt de vista geològic, una continuïtat. S'hi aprecia l'aparició de fragments de gruixuts paviments d'*opus signinum*, així com de pedres procedents probablement de la destrucció dels murs. Aquesta rasa ha proporcionat (com tota l'excavació) molt poc material arqueològic, tot i que des d'un punt de vista cronològic resulta irrellevant, ja que es tracta d'un estrat de formació molt recent, malgrat que no apareguin materials d'època moderna ni contemporània.

Al mur 1022 s'ha pogut documentar també la rasa d'espoli corresponent (UE 1024), però és de menor entitat que la 1008.

6.2.3.2. Sector 1

D'altra banda, es començà el rebaix dels estrats següents, documentant, per sota del nivell geològic, un estrat (que hem anomenat UE 1001) format per terres argiloses soltes, de color marró fosc i de consistència mitjana. Aquest estrat ha proporcionat pocs materials (com tota l'excavació, fins ara), entre els quals es poden destacar alguns fragments de sigil·lada gàl·lica (formes Drag. 29 i 37) i una vora d'àmfora púnica.

En començar el treball manual, es va decidir considerar el quadre obert amb la màquina com a sector 1, extrem que després s'ha matisat amb l'aparició d'una xarxa de construccions més complexa, com es veurà més avall.

Només començar les excavacions arqueològiques pròpiament dites (treball manual) es va apreciar l'aparició de tot un seguit d'estructures arquitectòniques, de pedres lligades amb fang o morter (segons els casos), que presentaven una certa complexitat en planta, i que en general es va poder veure de bell antuvi que presentaven una disposició perpendicular als murs perimetrals 1007 i 1022, amb la qual cosa feia la impressió que aquests havien estat aprofitats per bastir altres construccions posteriors que les utilitzaven precisament com a murs de tanca.

Al sector més septentrional de l'àrea de treball oberta amb la màquina, es va poder documentar, paral·lel i a tocar del talús de l'àrea de treball que es va obrir amb la màquina retroexcavadora, un mur transversal als dos murs perimetrals 1007 i 1022, que discorria en sentit E-W (UE 1011), fet amb pedres lligades amb morter. Aquest mur presenta també un arrebossat interior de mitja canya (UE 1018), constructivament de menor qualitat que el 1027. A mitja distància entre aquests dos, el mur 1011 presenta una perforació posterior circular, d'uns 8 cm de diàmetre (UE 1025), que es pot interpretar com un desguàs, i que es perd sota el talús actual que es va obrir amb la màquina, la qual cosa és un índex que els àmbits que hi hagi a la zona immediata per excavar es deuen trobar a una cota inferior.

El mur 1011, d'una qualitat constructiva inferior als murs perimetrals 1007 i 1022, és transversal a aquests i sens dubte s'hi adossava, encara que aquest aspecte no s'ha pogut comprovar a causa de la destrucció causada per la rasa d'espoli abans esmentada, que ha impedit comprovar els lligams entre tots els murs perimetrals i els dos transversals. A més, el punt on es deu adossar al mur 1022 resta encara per excavar. En un moment posterior, aquest mur rebé un revestiment de pedres lligades amb morter (UE 1012), associades a una banquetta d'*opus caementicium* (UE 1013) i d'uns 20 cm d'alçada per 20 d'amplada, tot i que aquesta darrera és irregular, documentada al cantó est de l'excavació. La llargària d'aquesta banquetta

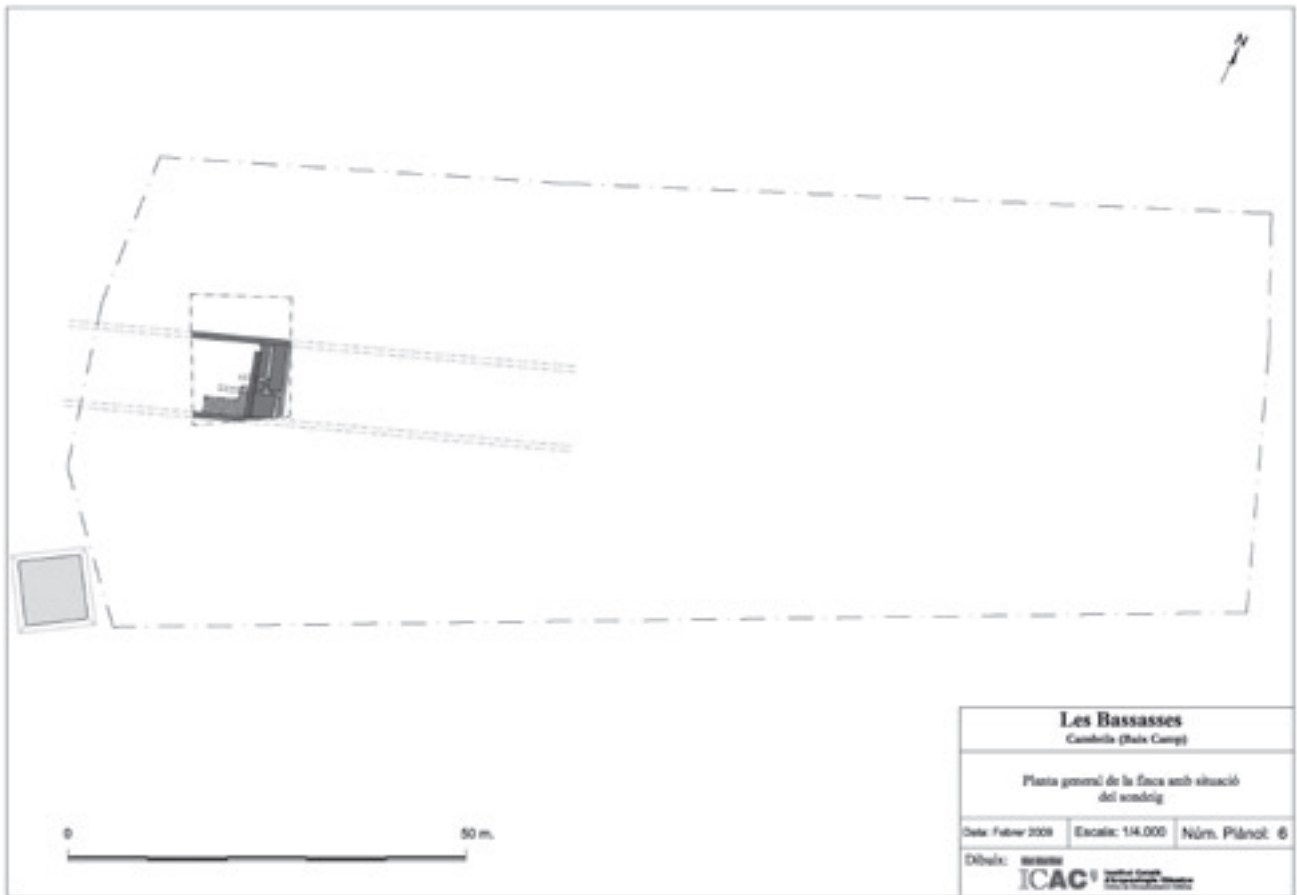

Figura 1. Planta general de l'excavació, amb indicació de les estructures arquitectòniques localitzades (elaboració: Josep Maria Puche, ICAC).

és indeterminada, ja que es perd en el tall de l'excavació, però probablement s'adossa al mur perimetral 1022. En l'extrem oest d'aquesta banquetta s'aprecia l'empremta d'un muret que la devia tancar per aquest cantó.

A uns 3 m de distància en direcció SE aparegué un altre mur paral·lel al 1011, de pedres lligades amb fang (UE 1014). Presenta una alçada d'uns 50 cm sobre el paviment de *signinum* que es troba a tota l'àrea excavada. Entre aquest mur i el 1011 apareix un estrat argilós de color marró, que cobria un tercer mur (UE 1010) que aflorà immediatament (uns 5 cm) per sota d'aquest estrat argilós. Per tant, aquest darrer estrat l'hem diferenciat (UE 1003 i 1004): la UE 1003 es troba entre els murs 1010 i 1011, i la 1004, entre els 1010 i 1014, tot i que geològicament el podem considerar el mateix estrat. Tanmateix, a l'estrat 1004 aparegueren moltes pedres de grandària mitjana, que semblen correspondre a un enderroc.

El mur 1010 està fet amb *opus caementicium*; la seva cara superior és llisa, amb marques d'encofrat, per la qual cosa podria haver tingut un alçat de tàpia o obra laterícia.

Aquests estrats presenten molt poc material; en la UE 1003 s'han documentat alguns fragments de

ceràmica comuna informe, un de ceràmica africana de cuina que sembla correspondre a la forma Hayes 197, sigil·lada africana A, àmfora tarraconense de la forma Dressel 2-4..., que ens proporcionen una cronologia àmplia *post quem* del segle II dC. En la zona de contacte entre les UE 1003 i 1004 aparegué un fragment de sigil·lada africana A, forma Hayes 8, i prop del mur 1014, algun fragment de ceràmica grisa que podria ser tardoantiga, així com un fragment ossi que sembla correspondre a un crani humà. No hem detectat diferències estratigràfiques aparents, però és possible que aquestes dues darreres restes es puguin relacionar amb el mur 1014. Tanmateix, a la zona a tocar del mur es va trobar una bossada de terra, d'uns 20 x 30 cm de diàmetre (UE 1005), que cobria l'estrat 1003 i que tenia una concentració de ceràmica grollera en coccio reduïda, i un fragment de sigil·lada gal·lica (probablement de la forma Drag. 29). Malgrat aquesta darrera, la ceràmica grollera, tot i que de caracterització problemàtica, podria ser d'època tardoantiga, i relacionar-se hipotèticament amb el mur 1014.

A la meitat SE del sondeig, cobrint les UE 1003 i 1004, aparegué un nou estrat (UE 1002), que es trobà únicament a la meitat est de la cala. Té una potència

variable entre 30 i 50 cm. L'estrat 1002 estava format per terres negres de textura solta, i com els altres, gairebé no contenia materials arqueològics.

Un cop excavats els estrats 1002, 1003 i 1004, havent arribat pel cantó est fins al mur perimetral 1022 (descobert en part) i el límit sud-est de l'àrea de treball oberta per la màquina, es va posar al descobert el paviment d'*opus signinum* (UE 1017) que cobreix tot l'espai situat entre els murs 1007 i 1022.

Els murs 1011 i 1014 s'adossen probablement als perimetrals 1007 i 1022, encara que, com ja hem dit, aquest extrem no s'ha pogut constatar a causa de l'arrasament intencionat dels esmentats murs perimetrals. D'altra banda, el mur 1010 presenta una discontinuïtat que podria ser una porta, o bé una part destruïda del mur; vers la meitat del sondeig, presenta un angle recte en direcció nord-est, que es pot relacionar amb un altre fragment de mur (UE 1015) i amb l'empremta d'un muret que hi ha al costat de la banqueta 1013, amb la qual cosa es defineix un àmbit que tancaria per aquest cantó. També s'hi ha trobat un carreu de pedra del Mèdol (UE 1019). Es va poder comprovar que aquestes estructures (1010, 1015 i 1019) no recolzen immediatament sobre el paviment de *signinum* 1017, sinó sobre una lleugeríssima capa de llims (UE 1016) d'escassament 2 cm de potència, la qual cosa indica que quan es bastiren aquests murs el paviment de *signinum* estava brut i en desús, i probablement abandonat. L'estrat 1016 ha proporcionat només dos ossos i un petit fragment informe, aparentment de sigil·lada africana. En aquest darrer cas, la data *post quem* de formació de l'estrat seria finals del segle I dC.

L'element 1015 consisteix en un fragment de mur de *caementicium* perpendicular a la banqueta 1013 i relacionable amb aquesta darrera, però presenta també un mur adossat (UE 1026) que cal posar en relació amb el mur 1010.

L'angle que descriu l'estructura 1010 permet delimitar la UE 1004 entre els murs 1010 i 1014, però, atesa la complexitat que assoleix l'entramat d'estructures en el costat SE de la cala, hem preferit, en comptes de perllongar la UE 1003 fins al mur 1022, considerar una nova UE en aquesta zona que hem anomenat UE 1009. Tanmateix, tant aquesta darrera com les UE 1003 i 1004 presenten les mateixes característiques físiques, sense mostrar diferències geològiques, per la qual cosa deuen correspondre a una mateixa fase d'abandonament.

L'estrat 1009 ha proporcionat, a tocar del mur 1014, una inusual concentració d'ossos (possiblement humans, com indiquen uns fragments de crani), ceràmica grisa grollera (olles) i un fragment de sigil·lada hispànica, aparentment hispànica tardana, amb deco-

ració del segon estil (finals del segle IV - primera meitat del V dC).

Just per sota del mur 1014 s'aprecia una filada d'un altre mur (UE 1023) que no pot tenir cap relació constructiva amb aquell, ja que ambdós estan separats per un estrat de terra no excavat que geològicament sembla ser el mateix estrat 1004. Per tant, 1023 i 1014 són dos murs que presenten la mateixa disposició planimètrica però que han de pertànyer a dos moments diferents. Es pot observar que el mur 1023 talla el 1010. Així com només es pot suposar raonablement que el mur 1014 s'adossa al 1022 (però no es pot comprovar per haver estat afectat per la rasa d'espoli 1024), en canvi s'ha conservat el punt de contacte entre 1023 i 1022, amb la qual cosa podem afirmar que aquell s'adossa a aquest darrer.

El mur 1023 està fet amb pedres de grandària mitjana lligades amb morter, i també s'hi aprecia un fragment de *dolium* reaprofitat en la seva construcció. La terra que el cobreix, que correspon als estrats 1004 i 1009, contenia alguns fragments informes relativament grans d'àmfora tarraconense.

Al sector est, just al costat del límit de l'àrea excavada i en disposició aparent paral·lela al mur 1015, aparegué, just per sobre de l'estrat llimós 1016, un gran bloc de pedra allargassada que per la seva forma i dimensions potser podria correspondre a un hipotètic llindar relacionable amb el mur 1011 i la banqueta 1013, a jutjar per una part d'aquest mur que sembla presentar una empremta que podria haver correspost hipotèticament a aquest llindar.²

6.2.3.3. Sector 2

Considerant que el mur 1014 permetia delimitar netament una àrea molt concreta compresa entre els murs 1007 i 1022, es va decidir considerar aquesta zona com a sector 1, anomenant sector 2 la resta de la superfície de 15 x 15 m oberta amb la màquina, que es trobava a l'àrea meridional-occidental d'aquest espai. Per tant, un cop acabada l'excavació del sector 1, es va procedir a excavar el sector 2. Es va optar per obrir un espai paral·lel al mur 1022, al llarg de 2 m en una amplària de 3 m (sondeig 1). Posteriorment, es va seguir excavant en paral·lel al mur 1022 en direcció sud (sondeig 2), però restringint l'amplària del sondeig a 2 m.

Sondeig 1

En ambdós sondejors es va documentar l'estrat 2001, de terres negres soltes, assimilable al 1002 del sector 1. Sota aquest primer nivell (tenint en compte que ja s'havia retirat l'estrat superficial 2000 amb el treball previ amb màquina) aparegué un nou nivell (UE 2002) de terres argiloses vermelles, assimilable

2. Observació de J. M. Puche.

als 1002, 1003 i 1009 del sector 1. Com és general en tot el jaciment, aquests estrats varen proporcionar poc material arqueològic, i només es pot destacar la presència de fragments de tègules, *imbrices* i algun de paviment de *signinum*.

Entre els estrats 2002 i 2003 aparegueren restes humanes (un omòplat, un húmer i falanges dels dits) d'un mateix individu. Tot i la seva aparent situació entre dos estrats, sembla més probable que hagi estat esclafat per l'estrat 2003, format per un enderroc de pedres i fragments de *signinum*. Aquestes restes òssies semblen haver estat dipositades aquí quan el cos ja estava descarnat, perquè no presenten una connexió anatòmica immediata, ni s'hi observa cap ruptura traumàtica.³ A aquestes restes humanes, tot i no formar clarament part d'un enterrament, se'ls va assignar un número de UE, concretament el 2004. Tanmateix, en excavar l'entorn es va comprovar que no hi havia més restes òssies a la zona, per la qual cosa no es tracta d'un esquelet sencer.

La UE 2003 es troba al costat del mur 1014, fins a uns 30/50 cm d'aquest (varia segons el punt), i separada estratigràficament d'aquest mur per l'estrat 2002. Com s'ha dit més amunt, aquest estrat, també de terres argiloses vermelles, presenta abundància de pedres de grandària mitjana i fragments de paviments de *signinum* que permeten suposar que corresponen a un enderroc. Per tant, l'estrat d'enderroc 2003 sembla associable no al mur 1014, sinó al 1023, que com hem dit es troba paral·lel a l'altre mur però a una cota sensiblement inferior, i per tant, sense que hi tinguí una relació aparent. L'estrat 2003 apareix cobert pel 2002, i és en aquest darrer en el qual es fonamenta el mur 1014.

L'enderroc 2003 cobreix directament el paviment de *signinum* general a tota la zona excavada, que aquí hem anomenat UE 2007.

Sondeig 2

Es varen excavar els estrats 2002 i 2003, que s'han identificat també al sondeig 1. Des de la meitat del sondeig fins al límit meridional de l'àrea oberta d'excavació (i per tant, el límit de la cala) es va apreciar l'existència d'un nou estrat, la UE 2005, que presenta un pendent d'uns 45 graus, i que només es documenta en aquest sector meridional de l'excavació. Es tracta d'un estrat argilós força consistent, format per terres vermelles groguenques, amb presència de pedres i especialment de grans fragments de *signinum*, els més grans trobats en tota l'excavació (d'uns 30 x 20 cm, aproximadament, i molt gruixuts). Els materials, tot i ser escassos, són relativament significatius: àmfora tarraconense (informe), i sigil·lada gèl·lica o hispànica de la forma Drag. 24/25. També hi ha un fragment

de ceràmica africana de cuina de la forma Hayes 197, atribuït a la UE 2002 però trobat a la zona de contacte amb l'estrat 2005, per la qual cosa no podem descartar que correspongui a aquest darrer.

Per sota de l'estrat 2005, a la zona de l'extrem meridional de la cala, aparegué un altre estrat de textura similar però de gran duresa i consistència (UE 2006), cobert parcialment pel 2005 i en part pel 2002, que presenta una forta inclinació, i que resta per excavar, en haver-se documentat el darrer dia dels treballs. Per la seva inclinació i superposició, sembla que els estrats 2005 i 2006 estan formats per abocaments procedents de l'exterior de l'àrea encerclada pels murs 1007 i 1022, des d'una cota superior.

Per tal d'optimitzar els resultats de l'excavació, el darrer dia s'optà per deixar sense rebaixar, com s'ha dit, l'estrat 2006, i en canvi es va obrir un front al sondeig 1, en paral·lel als murs 1014 i 1023, en sentit oest. En aquesta zona, es documentaren i s'excavaren els estrats 2001 i 2003. Tot i que hi apareix poc material arqueològic, és significativa la troballa d'una vora d'àmfora sud-hispànica de la forma Almagro 51 / Keay 19 entre les terres de l'estrat 2003, la qual cosa proporciona una datació dels segles IV o V dC. Per tant, l'enderroc del mur 2003 podria ser d'època tardoantiga, així com el mur 1014, clarament posterior.

En ampliar aquest sector, en retirar l'estrat d'argiles negres 2001 aparegué immediatament un mur de pedra i *caementicium* de 50 cm d'ample que, per l'alineació, constitueix la continuïtat del mur 1015, que en aquest sector anomenem 2008. S'hi va trobar també un altre mur adossat i perpendicular al 2008, que anomenem 2009, i que és paral·lel al mur 1010 / 1026. Tenint en compte l'aparició del mur 2008, resta per esbrinar l'explicació de l'aparició d'un fragment de cadàver parcialment en connexió anatòmica (UE 2004) entre les terres de l'enderroc 2003, quan tant aquestes com l'estrat 2002 que el cobreix semblen posteriors al mur 2008 (al qual s'entreguen), amb la qual cosa aquest mur no hauria seccionat el cadàver, com aparenta la seva disposició.

Pel que fa al mur perimetral 1022, no s'ha pogut documentar la mitja canya que presenta el 1007, però cal tenir en compte que hi havia una llarga arrel d'un garrofer que ha alterat aquesta zona, per la qual cosa no podem descartar que hi fos. D'altra banda, el mur 1022 presenta aquí un gruixut arrebossat de 5 cm d'ample, que pot correspondre a una reparació i explicar per aquesta via la desaparició de la hipotètica mitja canya.

D'altra banda, el paviment de *signinum* trobat a tota l'àrea excavada sembla ser de menor qualitat al sector 2 que al sector 1 (així com a la zona d'aquest més propera al sector 2, per sota l'estrat 1009), ja que

sembla ser més granulós i reté més la humitat, com es va poder comprovar a causa dels dies de pluja que s'esdevingueren durant el procés d'excavació. Tot i aquestes diferències, correspon al mateix paviment, encara que al sector 1 l'hem anomenat UE 1017 i al sector 2 rep el nom de UE 2007.

6.2.4. Interpretació

Per tant, els treballs arqueològics efectuats fins ara ens han permès documentar ja l'existència d'estructures arquitectòniques d'època romana, a jutjar per la seva tècnica constructiva i pels materials apareguts en superfície i durant la remoció de les terres.

Tot i que l'estat del coneixement del jaciment és encara forçosament parcial, les dades aplegades en l'excavació ens permeten plantejar una primera hipòtesi sobre l'evolució del jaciment, a partir de la seriació observada en les estructures arquitectòniques. Així, provisionalment podem establir l'existència de cinc fases constructives.

6.2.4.1. Primera fase

Constituïda pels murs perimetrals 1007 i 1022 (i la mitja canya del primer, la UE 1027), així com per un potent paviment d'*opus signinum* (UE 1017) que es troba en tota l'àrea excavada. Els murs perimetrals sembla que assolien una alçada d'1,50 m. La interpretació que es pot deduir d'aquestes restes és que corresponen a un gran dipòsit, que tenia ben bé 8 m d'ample i potser 42 m de llarg, si és que correspon totalment a l'estructura que va detectar la prospecció geofísica, extrem que resta per aclarir.

Aquest dipòsit, per les seves grans dimensions, s'ha de considerar com una bassa d'aigua, la qual cosa podria haver originat el topònim, segurament pel coneixement que tenien d'aquestes estructures els pagesos de la zona, qui encertadament n'havien deduït la funció. En tot cas, és un element que ens permet replantejar la problemàtica hidràulica del territori de *Tarraco*, podent-lo relacionar amb altres casos propers, com el del jaciment romà de Mas d'en Gras (Vila-seca), on s'han documentat estructures hidràuliques d'època romanorepublicana. També es pot relacionar amb aquesta bassa el forn que hi hagué al seu costat, com ho indiquen la prospecció geofísica i la terra rubefactada que es troba encara al lloc, però ara com ara no ha estat excavat. L'aigua de la bassa seria sens dubte molt important per al manteniment del forn, però, considerant les seves grans dimensions, podem suposar-li també altres usos, fonamentalment d'irrigació agrícola.

No tenim arguments estratigràfics per datar aquesta primera fase, tot i que la troballa en estat residual d'algunes ceràmiques del període romanorepublicà (ceràmica ibèrica, campaniana A) permeten

suggerir, tenint en compte el paral·lel abans esmentat del Mas d'en Gras, que aquesta bassa podria ser una construcció d'aquest període, vers els segles II-I aC. La duració del seu ús com a bassa d'aigua és també indeterminada, encara que possiblement a finals del segle I o ja en el segle II ja no s'utilitzava com a tal (o bé no es netejava), com ho fa pensar la troballa d'un fragment de sigil·lada africana en el petit estrat llimós (UE 1016) dipositat sobre el paviment de *signinum*. Les reparacions observades en la mitja canya 1027 (d'altra banda, consistent i de bona qualitat) fan pensar en un període d'ús relativament llarg de la bassa.

6.2.4.2. Segona fase

Ve donada per l'aparició d'un mur de pedres lligades amb morter (UE 1011), que possiblement s'adossa als murs perimetrals 1007 i 1002, constituint, pel seu caire perpendicular, una compartimentació de l'espai original de la bassa. Potser encara el seu ús seria contenir aigua, com ho fa pensar la presència d'una mitja canya (UE 1018) en aquest nou mur, tot i que és de menys qualitat que la mitja canya original de la bassa. Tanmateix, no podem descartar un altre ús, com un dipòsit de líquids amb finalitat industrial o bé un magatzem. No sabem si el desguàs (1025) practicat en el mur 1011 correspon a aquesta fase o a la següent.

No tenim cap element que ens permeti datar aquesta fase. D'altra banda, el mur fonamenta directament sobre el paviment de *signinum* 1017, per la qual cosa l'estrat llimós 1016 que apareix sobre aquest (i que pot datar-se, com a mínim, vers finals del segle I o ja en el segle II) es pot considerar posterior al mur 1011. En tot cas, la troballa de fragments de sigil·lada gèl·lica i hispànica i àmfora tarraconense són indicis de la freqüentació de la zona durant el segle I dC.

6.2.4.3. Tercera fase

Aquesta fase és la que presenta una complexitat estructural més gran. Per un cantó, s'adossa un petit mur (UE 1012) al mur transversal 1011, associat amb una banqueta arrebossada amb *opus signinum* (UE 1013). Potser en aquest moment es practica el desguàs 1025 al qual ens hem referit. Al mateix moment sembla correspondre la construcció de tot un entramat de murs d'*opus caementicium* (corresponents a les UE 1010, 1012, 1013, 1015, 1026, 2008 i 2009), probablement amb una coronació de tàpia, a jutjar per la seva superfície superior plana i uniforme. Aquests murs defineixen una sèrie d'àmbits ortogonals, encara no ben definits, ja que ara com ara només s'ha documentat la seva planta de forma parcial, però que impliquen una important compartimentació de l'àrea, i sens dubte l'amortització definitiva (si no és que ho havia estat ja

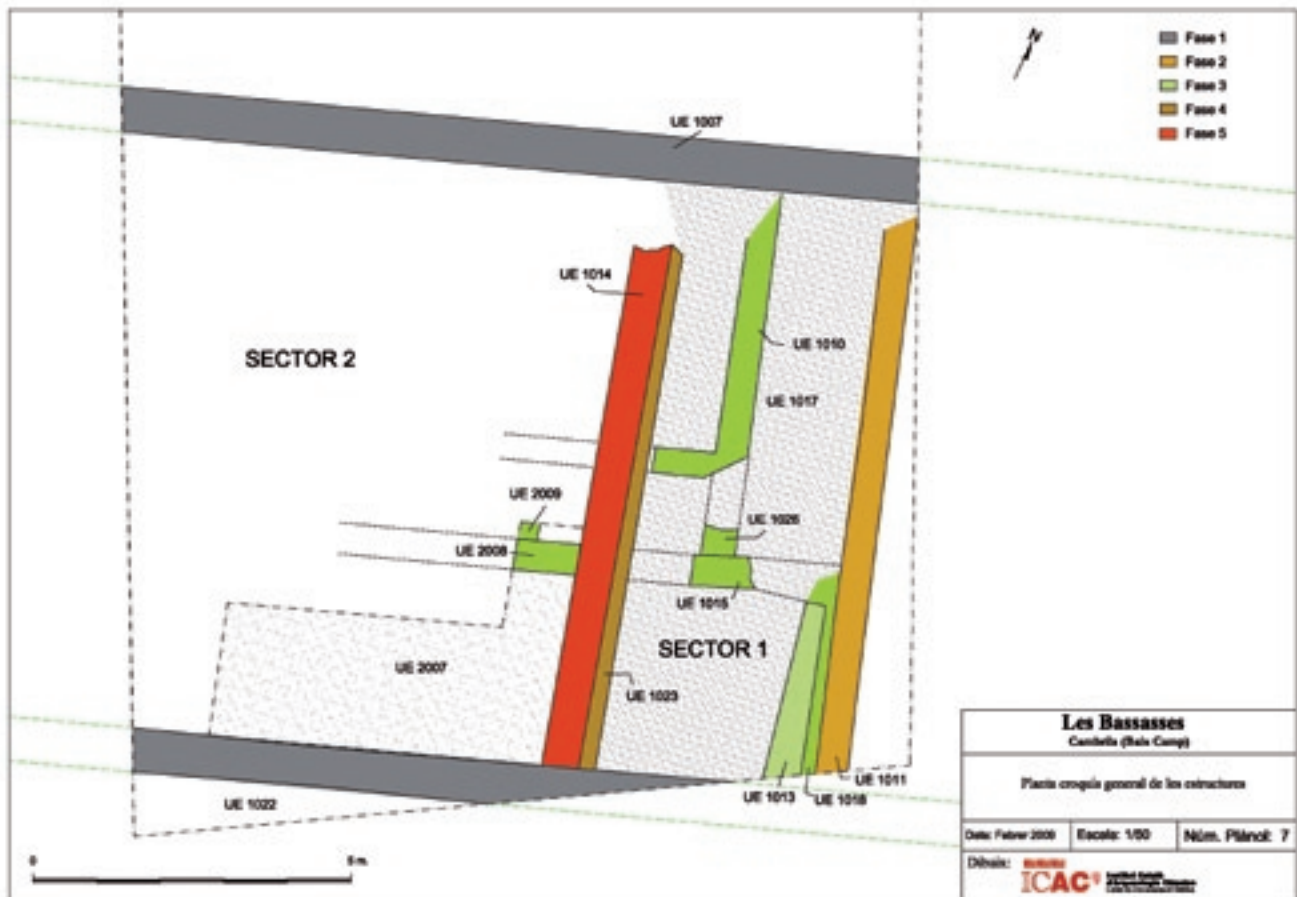

Figura 2. Planta de les estructures arquitectòniques, amb indicació de les diferents fases constructives documentades (elaboració: Josep Maria Puche, ICAC).

en la fase anterior) de l'ús d'aquest espai com a bassa d'aigua.

La finalitat d'aquests espais és de moment impossible de determinar, tot i que no podem descartar la seva utilització (almenys parcial) com a espais de finalitat balneària, com ho pot fer pensar el cas proper (abans esmentat) del Mas d'en Gras, on es bastiren uns banys reutilitzant un antic dipòsit. En tot cas, aquestes construccions no recolzen sobre el paviment de l'antiga bassa, sinó sobre l'estrat Llimós 1016, la qual cosa vol dir que la bassa o estava abandonada o estava bruta i en desús quan es varen construir aquests murs. La troballa d'un fragment de ceràmica africana de cuina en l'esmentat estrat 1016 proporciona una datació *post quem* d'aquesta tercera fase a partir de finals del segle I - segle II, tot i que podria ser posterior.

6.2.4.4. Quarta fase

Es construí el mur 1023, del qual resta tan sols la filada inferior, aparentment de pedra lligada amb morter; probablement l'alçat era de tàpia. Es tracta d'un mur transversal bastit entre els murs perimetrals 1007 i 1002, el qual s'ha pogut constatar que

s'adossa a aquest darrer. Aquest mur talla clarament el 1010, sense que s'apreciï un augment de la cota, per la qual cosa possiblement el nivell de circulació era el mateix que en la tercera fase. Tampoc no podem descartar que el forat del desguàs 1025, que no podem atribuir amb seguretat a cap fase, correspongui a aquesta.

Tenint en compte la textura argilosa i l'homogeneïtat de l'estrat 1003 / 1004 / 1009 / 2002, que amortitza els murs de la tercera fase i possiblement també el 1023, podem suposar que corresponen a la destrucció de l'alçat de tàpia d'aquests murs, cosa que podem suposar també per a l'estrat 1002 / 2001. La troballa d'un fragment d'àmfora sud-hispànica de la forma Almagro 51 / Keay 19 en relació amb aquest estrat ens podria fer pensar en una data d'amortització d'aquesta fase vers el segle IV o primera meitat del v, però cal ser prudents, ja que podria correspondre en realitat a la fase següent. En tot cas, els estrats esmentats han proporcionat elements (sigil·lada africana A, ceràmica africana de cuina de la forma Hayes 197) que es poden datar *grasso modo* vers els segles II-III dC, que podria ser la cronologia de la quarta fase.

Figura 3. Vista general de l'excavació.

No podem determinar l'entitat ni la relació amb aquesta fase de les restes òssies humanes documentades, ja que semblen estar en relació amb els estrats d'amortització, però sembla tractar-se d'ossos ja descarnats, per la qual cosa podrien relacionar-se amb remocions de terra que podrien haver afectat una possible necròpoli.

6.2.4.5. Cinquena fase

És la darrera fase constructiva del jaciment, i ve determinada per la presència d'un nou mur transversal (UE 1014), gairebé exactament per damunt del mur 1023 però sense relació directa amb aquest, ja que està separat per mig metre d'estratigrafia, amb la qual cosa el 1023 devia estar colgat i invisible quan es va construir el 1014. Aquest darrer és el de factura més pobra, de pedres de petites dimensions, lligades amb fang, sense presència de morter; se'n conserva tan sols la filada inferior, per la qual cosa no podem descartar que l'alçat fos de tàpia, encara que és l'estructura més superficial del jaciment, i podria haver estat destruïda per les tasques agrícoles. Probablement s'adossava en els murs perimetrals 1007 i 1022, però no ho podem comprovar a causa de les rases d'espoli d'aquests murs.

Aquesta fase sí que representa un recreixement de la cota del nivell de circulació, que augmenta en mig metre. El mur 1014 es fonamenta en l'estrat 1003 / 1004 / 1009 / 2002 i es relaciona amb el 1002 / 2001, que podria ser el d'ús d'aquest moment, o potser d'amortització, ja que se li entrega però no el cobreix; el mur aflorava directament en treure l'estrat agrícola 1001.

Cal dir que no hem identificat cap nivell de paviment relacionable amb aquest mur 1014, per la qual cosa és possible que estigués a una cota superior i hagi desaparegut, tenint en compte que tan sols hem identificat una filada del mur.

La situació superficial d'aquest mur ja ens indica clarament que és el més modern del jaciment, però la seva associació a la troballa de fragments d'olles de ceràmica grollera, una possible sigil·lada hispànica tardana i una àmfora sud-hispànica de la forma Almagro 51 / Keay 19 ens permet atribuir a aquesta fase una datació tardoantiga, de vers el segle iv / inicis del v.

6.2.5. Conclusions

Tot i que la documentació de les estructures arquitectòniques és forçosament parcial, pel fet que manca una bona part del jaciment per excavar, hem pogut identificar cinc fases evolutives del jaciment, des d'una inicial bassa d'aigua (que hipotèticament podria ser d'època romana republicana) fins a un mur de finalitat indeterminada d'època tardoantiga, passant per tres altres fases intermèdies, de les quals la més interessant sembla ser la tercera, que correspon a la construcció d'un interessant conjunt d'estructures arquitectòniques de finalitat encara per determinar, però que almenys en part podrien haver tingut un ús termal.